

Већ сама чињеница да је убиство Зорана Ђинђића, колико сећање јавности допире, тек четврто-пето убиство премијера (Алдо Моро, Улоф Палме, Индира и Раџив Ганди), у последњих неколико деценија, јасно говори да је реч о несвакидашњем догађају који је с разлогом имао буран међународни одјек, а Србији и Србима поново прибавио негативан светски публицитет. С обзиром да овај атентат спада у ред Догађаја (са великим Д) који ће, без сумње, имати далекосежан утицај на српску - па и регионалну - политичку топографију, као и да је од тада прошло већ неколико седмица, верујемо да је крајње време за једну прелиминарну политичку анализу. Важеће ванредне мере и императив борбе против организованог криминала недовољан су алиби за изостанак таквих анализа.

1. Шта се овде, заправо, догодило?

Ђинђићево убиство и догађаји који су му уследили (ванредно стање, масовна хапшења, чистке у полицији, војсци и правосуђу) заиста су коренито променили српске политичке параметре, при чему су размере промена упоредиве и са самим 5. октобром, а у неким сегментима га чак и превазилазе. Личности и дилеме које су у претходном периоду доминирале јавном сценом потиснуте су у трећи план. До јуче важеће представе, калкулације и односи снага замењени су новим концептима и новим правилима игре. (Ко се уопште још сећа скупштинских мешетарења са мандатима и посланичким клубовима, купопродаје посланика, неуспелих председничких избора, натезања око Уставне повеље...) Створена је нова реалност коју њени политички и медијски промотери тумаче и славе као наставак петооктобарске (контра-)револуције, тј. "коначно свитање 6. октобра", док су неки - за сада - малобројни и скептичнији посматрачи склонили да је виде као варијанту емотивне и политичке мобилизације, већ виђене након смрти Јосипа Броза. (Интересантно је да су владајући медији ову аналогију систематски избегавали, радије се надовезујући на смрт и сахрану Краља Александра.) Шта више, тренутна дешавања у Србији имају нешто сличности и са збивањима са краја 80-тих, односно, подсећају на неку савременију и радикалнију верзију Милошевићеве "антибијурократске револуције", која је, не заборавимо, такође еуфорично и уз масовну народну подршку, најављивала коначни обрачун са политичким криминалом, бирократама и "фотелашима". На делу је слична запаљива реторика, повећана идеолошка мобилизација, раст нетолеранције и репресије према политичким неистомишљеницима. И крајње

“нетранспарентни” и недемократски потези власти, правдани “вишим” циљевима и плебисцитарном народном подршком.

Упркос непрестаним открићима (и “открићима”) владе и МУП-а, и даље остаје да лебди питање да ли је Ђинђић страдао у прометејском напору нове власти да изађе на крај са организованим криминалом, или је, пак, пао као жртва мафијашког обрачуна? Ма колико да свако од ових тумачења поседује извесну дозу уверљивости и има своје страсне заговорнике (прво представља обавезну мантру у круговима власти и њених присталица, али ни друго, проскрибовано и јавно пригушено, нипошто није без упоришта у политичкој чаршији и круговима сада маргинализоване опозиције), чини се да истину по овом питању ипак треба тражити на трећој страни. Ђинђић, наиме, дефинитивно није био Дон Кихот, идеалиста који са зарђалим мачем јуриша на тврђаву злочина и криминала, али, такође, као што се повремено шпекулисало у “добро обавештеним” круговима, ни бескрупулозни дувански Бос (*“цапо ди тути цапи”*) пострадао у мафијашкој сачекуши. Убиство председника владе је увек политички чин, или макар чин са политичким импликацијама. Поготово ако је убијен у згради владе и, такорећи, од стране високих државних службеника.

А ако је убиство политичко, онда такви морају бити и мотиви. Стога се релативно брзо са (успешне) потраге за директним извршиоцима и налогодавцима атентата прешло на истрагу “политичких ментора и инспиратора”. Тако су неки аналитичари, “медији жељни сензационализма” и поједине опозиционе странке окривљени да су, наводно, “створили атмосферу линча” у којој је премијер виђен као природна и пожељна мета. (Чак је најављена и Комисија, која би, у садејству полиције, владиног бироа за информисање и невладиног сектора, требало да истражи случајеве критичког писања о влади и премијеру у последње две године!?! Ипак, неко се негде дозвоа памети, па се од ове идеје са Комисијом тихо одустало, односно, одлучено је да се она реализује на парламентарном нивоу, што је ипак мање скандалозно.) Поменути приступ влади и полицији отвара бескрајно поље “креативних” могућности, у којем свако ко је у било којој прилици критиковао власт може бити сумњив и оптужен да је “инспирисао злочин”. Шта у таквој атмосфери бива са демократијом и основним политичким слободама, није тешко закључити, поготово у земљи која са поменутиим стварима нема ни нарочито дуга, ни дубока искуства.

Дакле, насупрот званичној верзији и њеној јеретичкој алтернативи, рекао бих да је Ђинђић постао жртва несрећног споја прилика (пост)милошевићевске Србије и владиног политичког темперамента. Убила га је његова превелика журба, али и претерана самоувереност, властољубивост и склоност ванинституционалним пречицама. Да не буде неспоразума, није Ђинђић убијен зато што је крао мандате, концентрисао моћ, умео да изиграва договоре и багателише демократске процедуре. Међутим, то што

је чинио све поменуто, или бар већину тога, учинило га је тако рањивим, тако усамљеним и истакнутим на политичкој позорници, те на неки начин заиста препоручивало као мету. Превише се приближио свету којем није припадао, али који га је на необичан начин привлачио и фасцинирао. За једног филозофа и високог интелектуалца, лично је упознао превише ДБ службеника, кумова, донова и краљева балканског бизниса. Из ових или оних мотива, предубоко је загазио у Милошевићеву политичко-криминалну мочвару - и она га је на крају прогутала. Али по једном готово митолошком обрасцу, Ђинђићева трагична смрт постала је нека врста симболичне жртве и залога у борби против друштвеног зла. Ако је уопште имао неку прометејску визију, смрт га је највише приближила њеном остварењу, или бар створила повољну климу за њену реализацију. А уколико се ствар поново изроди и крене у нежељеном правцу, за то свакако више неће бити крив Ђинђић, већ његове убице - а можда и понеко од оних који су премијеров ковчег понели до вечног одредишта.

2. Разлози за сумњу

Чак и под невероватном претпоставком да Ђинђићево убиство представља само један изоловани криминални акт, без директног политичког залеђа и без "хашке" позадине, оно би било више него јасна потврда слабости институција и рањивости српске демократије. Стога, потези који се тренутно вуку, укључујући стабилизацију државе и оправдану борбу против организованог криминала, не би смели за последицу имати додатно слабљење демократских институција. Нажалост, неке од предузетих мера, као и многи медијско-политички гестови, не остављају превише простора за оптимизам у овом погледу.

2.1. Поред разумљиве туге, у говорима и изјавама представника српске власти непосредно након атентата мотив освете је добио превише истакнуто место, потискујући помало у други план моменат правде, што све неодољиво подсећа на препознатљиво заклинање на освету над одром преминулог "брата". Изјаве попут оне Чедомира Јовановића на седници Главног одбора ДС (недеља 16. март), да ће ванредно стање трајати "све док не буду похапшени, не само извршиоци, налогодавци и финансијери убиства премијера Ђинђића, већ и *сви они који су се томе обрадовали* (подвукао Ђ.В.) или пожелели да то учине", додатно појачавају поменути утисак. А хапшење тројице грађана у Зајечару који су на "недоличан начин реаговали на вест о убиству Зорана Ђинђића" указује да наведене речи не треба посматрати само као израз тренутне емотивне реакције новог потпредседника владе.

2.2. Вишедневни покушаји минирања и рушења куће Душана Спасојевића, једног од

главних осумњичених, такође су више наликовали акту класичне и ирационалне освете, него што су остављали утисак организоване борбе државе против организованог криминала. Ако је то здање саграђено бесправно и ако је грађено "прљавим" новцем онда га је требало конфисковати, као што се ради у уређеним друштвима, а не данима бесмислено мрцварити и зграду и грађане из околних стамбених блокова.

2.3. Експресно разрешење (пензионисање) седморо судија Врховног суда и невиђени притисак да председник Врховног суда Србије Лепосава Карамарковић поднесе оставку (што је она на крају и учинила), тешко се могу подвести под мере предузете ради ефикаснијег рада судова и борбу против организованог криминала. Тим пре што су се на удару нашле управо неке од судија које су током 90-тих већ били жртва Милошевићевог покушаја успостављања тоталне контроле над судском влашћу. Такође, истом приликом (среда, 19. март) усвојене измене сета правосудних закона појачавају бојазан како је ова трагедија искориштена за коначни обрачун како са концептом тако и заступницима идеје о независности судске власти. Тако је, у сенци ванредних мера, министар Батић тријумфално окончао свој вишемесечни поход против врха судске власти, отпочет још пре годину дана медијско-политичком хајком на (тадашњу) председницу београдског Окружног суда у Београду Виду Петровић Шкери. Свакако да је у српском судству (као, уосталом, и у свим друштвеним сегментима) било много нагомиланих проблема, али би девастација судског система могла бити превисока цена за елиминацију неколицине корумпираних судија, тужилаца или адвоката.

2.4. Укидање директних преноса седница Скупштине Србије, образложено разлозима ванредног стања, одузело је практично једину трибину са које се могао чути опозициони глас. (Треба имати на уму да су директни скупштински преноси својевремено представљали важан захтев и крупну тековину протеста антимилошевићевске опозиције.) Осим тога, с обзиром да је владајућа скупштинска већина и раније била склона коришћењу правно и морално веома проблематичних средстава (манипулација гласачким картицама, отимање посланичких мандата, формирање фантомских посланичких клубова и сл.) сада, у условима ванредног стања, када је опозиција у целини медијски маргинализована и ућуткана, а једном делу (радикали и ССЈ) прети забрана и криминализација, скупштински ТВ преноси чине значајан елемент какве-такве јавне контроле скупштинских дешавања, а угашене камере у парламенту представљају симбол и наговештај шире медијске и политичке таме.

2.5. Забрана "Национала", једног од најтиражнијих дневних листова у земљи, као и апсолутна медијска цензура (уз пратећу и, заправо, још опаснију аутоцензуру), такође тешко може да се подведе под неопходне мере у борби против криминала. Посебно је забрињавајуће што то није учињено судским путем већ наредбом министарства, и једино - бар делимично - оправдање за такав чин могли би представљати чврсти докази о томе

да иза листа стоји прљави новац и људи из подземља (отприлике као што се тврди за такође забрањени Идентитет). Уколико пак таквих, макар и накнадних доказа не буде, тј. уколико се испостави да је просто реч о незадовољству власти уређивачком концепцијом листа (критика владе, Тијанићеви коментари, информације из “добро обавештених кругова” и сл.) забрана Национала биће прворазредан скандал који нипошто не би смео да остане без ођека. Сензационализам и непрофесионалност веома су раширена бољка српског новинарства, али овакве забране свакако нису начин борбе против тог проблема. А уколико у међувремену под удар дође, например, и *Blic-news*, или неке опозиционе странке, биће сасвим очито да под фасадом ванредног стања влада, односно, поједини моћници заправо спроводе обрачун са својим опонентима.

3. На Титовом путу

Било би погрешно из заиста масовног шока и искрене тронутости огромне већине грађана извучити закључак о томе да досадашња политика српске владе и сама влада заиста уживају исто тако масовну подршку. (То би било погрешно отприлике исто онолико као када би неко из свеопште симпатије према принцези Дајани у тренутку њене погибије закључивао да већина Британаца подржава њен начин живота, или да би некој странци њених поштовалаца и следбеника био загарантован пут до изборне победе.) Додуше, тренутне широке симпатије за покојног премијера могу бити искориштене за стратешко јачање Д(О)С-а и политике коју је оличавао Ђинђић - најновије анкете јавног мњења недвосмислено указују у том правцу - али са том подршком се нипошто не може рачунати као са сигурном и трајном ствари. Поготово како време буде одмицало и свакодневне животне бриге, материјална оскудица, као и разне националне (Косово, Хаг) и социјалне фрустрације, почну разједати тренутни, по много чему привидни консензус. Медијско-политичко лешинарство над Ђинђићевом жртвом, те лицитирање потврдама верности “његовом путу”, ову ерозију Ђинђићевог мита могу само поспешити и убрзати. А неукусно надгорњавање између разних политичких субјеката и "спонтаних" грађанских иницијатива око тога шта ће све - и што пре - по земљи Србији бити названо Ђинђићевим именом (аеродром, тргови, улице...), као и предлози да се због тога чак мењају одредбе правилника који регулише поменуту материју, а по којима од тренутка смрти до предлога за именовање морају протећи најмање две године, важан су међуступањ у тој ерозији.

Сасвим је разумљива жеља ДС-а да максимално политички капитализује трагичну погибију свог председника. Међутим, ако се у томе претера, производи се бумеранг-ефекат, сличан ономе који је, својевремено, изазвала Милошевићева пропаганда неумерено инсистирајући на својој “херојској победи” над НАТО-пактом и издајништвом опозиције. Стога би се стратегије Д(О)С-ове кампање морали озбиљно замислити над чињеницом да, практично, од времена Тита и Чаушескуа на овом

простору није виђена безочнија (једно)партијска ТВ-пропаганда, са нескривеним елементима култа личности, у погледу којих је, треба рећи, церемонија опроштаја од Зорана Ђинђића више наликовала сахрани Ким Ил Сунга него Џона Кенедија.

4. И после Зорана - Зоран

Само на први поглед парадоксално, привремена концентрациона влада и релативно скори превремени избори су, заправо, решење којим би се сигурније могла обезбедити политичка стабилност у Србији, као и превага про-европских и модернизаторских снага. Ношени таласом постхумне симпатије и солидарности са Зораном Ђинђићем, те обећањем коначног исправљања старих неправди, ове снаге би на тим, евентуалним, изборима свакако забележиле добар резултат, и са тренутно елиминисаним деловима некадашње демократске опозиције (СПО, ДСС, Г 17) сигурно обезбедиле комотну политичку већину. Овако, ако се у политичком смислу настави по старом (само уз замену Ђинђића Живковићем), заправо се наставља опасан политички хазард и игра на ивици провалије, што је било обележје и досадашње српске политике и управо најпроблематичнији аспект Ђинђићевог политичког деловања. А такав хазард, поготово у балканским условима, увек може резултирати непредвидивим исходима. Судаћи по досадашњим потезима, досовска политичка елита се, очигледно, определила за ту ризичнију варијанту, која, парадоксално, данас има веће изгледе на успех него под самим Ђинђићем, али би и последице евентуалног неуспеха могле бити неупоредиво трагичније.

Најзад, чак и уколико желе да наставе тим ризикантним путем којим су, изгледа, кренули - максимално пролонгирање избора, концентрација моћи, октроисани устав, криминализација опозиције и де факто једнопартијска владавина - челници ДС-а би морали поради на јачању своје кадровске базе, не само у квантитативном, већ и квалитативном смислу. Другим речима, њихов контроверзни подухват би имао знатно веће изгледе на успех уколико би се плаво-жутом јату прикључили, односно, вратили се у његово окриље, оснивач и први председник странке Драгољуб Мићуновић, као и група окупљена око Мирољуба Лабуса. Али мало је вероватно да ће трилинг ДС-ових (мушких) потпредседника смоћи снаге и политичке мудрости за такав гест, већ ће, по свој прилици, агресивном медијском кампањом и бескрајним надувавањем Ђинђићевог мита ("И после Зорана - Зоран") покушати да компензују своју релативну политичку минорност. Резултати у борби против злочина и организованог криминала, постигнути за време ванредног стања, биће им, несумњиво, главни адут у тим настојањима, а ослањањање на "чврсту руку" с једне, као и подршку и упутства "међународне заједнице", с друге стране, основни инструменти владавине.

Дежурни кривци

Иако је дочекана на нож, понуда ДСС-а о стварању концентрационе владе била је у суштини коректна и, заправо, веома повољна за ДОС. (То не значи да су се у влади морале наћи баш све парламентарне странке, укључујући и оне чији су се функционери нашли на списку осумњичених, али се, рецимо, могло наћи места за понеку од реформисаних фракција СПС-а.) Стално оптуживани због “избегавања да преузму одговорност”, Коштуница и ДСС су, макар декларативно и са закашњењем, ту спремност показали у најтежем тренутку. Уосталом, ако је уставни поредак у Србији убиством премијера збиља био толико дестабилизован да то оправдава увођење ванредног стања и предузимање низа озбиљних рестрикција људских права, онда је та дестабилизација више него довољан разлог да се макар размотри идеја о формирању владе националног јединства. И обрнуто, уколико за ово последње нема довољно разлога, значи да поредак и демократија ипак нису тако драматично угрожени те нема разлога ни за оне и онолике рестрикције.

Уопште, брзина и одлучност са којом је Д(О)С одбио понуду ДСС-а веома су индикативни и забрињавајући. Поготово образложења како том иницијативом ДСС, заправо, “покушава да се инфилтрира у власт” (Ненад Чанак). Као да је реч о неком субверзивном подухвату ако (барем до последњих догађаја) најјача странка и убедљиво најпопуларнији - уз то још и несумњиво демократски - лидер желе да преузму део власти и одговорности која уз то иде, и као да је у звездама записано да право на власт у Србији од сад па до века имају само Ненад Чанак, Владан Батић и Чеда Јовановић. Ово, међутим, не значи да се ДСС, а нарочито Војислав Коштуница могу амнестирати од одговорности за тренутно стање у Србији, али је природа те њихове одговорности друге врсте од онога што на уму имају представници власти који, попут већ цитираног Чанка, изјављују, на пример, да је “Војислав Коштуница директни и индиректни саучесник злочина”. У сваком случају, независно од тога где ће се зауставити тренутно захуктала Д(О)С-ова револуционарна правда, све је очигледније да се у ДСС-у љуто варају уколико мисле да је потребно само да се мало склоне у страну док бура не прође (почистивши, евентуално, радикале), па да наставе по старом. Та времена су прошла, а позиције ДСС-а више никада неће бити као што су биле, што опет не искључује могућност да вртлог српског термидора, у неком тренутку, јабуку власти (или макар њене симболе) неће поново убацити у Коштуничине невичне руке. На крају крајева, он је, уз замороног и готово заборављеног Вука Драшковића, практично једини (политички) преживео од “историјских” вођа српске опозиције, и премда је већ увелико опала позлата са његовог политичког портрета, једини се од политичких актера и лидера из претходне деценије може надати некој политичкој будућности.

5. Колатералне користи и штете

Да закључимо. Упркос свему, чини се да би из читаве ове кризе везане за брутално убиство српског премијера могле произаћи чак и неке “коллатералне користи”, како за саму Србију, тако и политичку опцију коју је покојни Ђинђић оличавао.

а) Упркос проблематичним методама и сумњама за (не)селективност читаве акције (о уставно-правној заснованости да и не говоримо), иза браве ће се, што никако није за потцењивање, ипак наћи значајан број припадника разних криминалних банди, “ратника” и “бизнисмена” сумњиве провенијенције, који су претходних десетак година премрежили Србију. Многи нерешени случајеви ће бити разрешени, многе мреже разбијене и предато доста нелегално поседованог оружја – и то се не може игнорисати. Ово, додуше, од Србије у политичком смислу неће учинити баш “еколошки чисту” државу, али свакако представља корак у добром правцу, који може рачунати на широку подршку домаће и светске јавности. Разуме се, та подршка биће утолико трајнија и дубља уколико мере које се предузимају напрасно не застану пред вратима владајућих странака, и њима блиских пословних, финансијских и медијских империја.

б) Овај шок би могао изнова окупити и мобилисати пасивизирани и разочарани присталице петооктобарског преврата, које су се у међувремену осуле, што због сукоба унутар победничке коалиције, што због ниског животног стандарда и неиспуњених обећања ДОС-а. Међутим, и овај мобилизаторски ефекат биће знатно умањен уколико се ванредне мере, као и њихови евентуални резултати, покушају искористити за неку врсту политичког блиц-крига, како против странака бившег режима, тако и дојучерашњих савезника. Низ овде претходно поменутих момената, чини се, недвосмислено упућује управо у том непожељном правцу, чија би најнегативнија последица, не рачунајући евентуални политички хаос и/или диктатуру, могла бити додатна компромитација државних институција и нови губитак поверења у демократске процедуре. А грађани Србије, генерално узев, ионако нису превише далеко одмакли од става како је “чврста рука” ефикаснија и боља од либералних и демократских замајавања.

ц) Најзад, Ђинђићево убиство би могло деловати отрежњујуће на део међународне заједнице који је, по принципу политичке инерције и стереотипа из Милошевићевог времена, српску владу и младу српску демократију често стављао на претешка искушења, са много условљавања, а недовољно праве и конкретне подршке. Експресно смо примљени у Савет Европе, најављена је повећана материјална помоћ, бескаматни кредити... Циници би могли помислити да свет, такорећи, награђује Србе зато што су убили свог прозападног премијера, али реч је, наравно, само о основаном страху да би се овде ствари могле још додатно погоршати. Но, велико је питање да ли би по ствар

демократије у Србији било боље да се ова, претпостављена, добра воља међународне заједнице усмерава у правцу безрезервне подршке ванредном стању и актуелној Живковићевој влади, или пак према што бржем укидању ванредног стања (или бар укидању сувишних рестрикција јавног и политичког деловања) и стварању “владе националног јединства” која би у себе укључивала – барем – ДСС и Г 17 као важне представнике изворног ДОС-а.

Досадашња искуства у том погледу, међутим, показују да “међународна заједница”, односно, они који у њено име воде светску политику, немају превише слуха, нити истинског интереса, за овакво удубљивање, и да им је углавном најважније да локални проблем реше у складу са тренутном проценом својих глобалних интереса. Што значи да ће, на пример, бити спремни да штошта прогледају кроз прсте локалној политичкој гарнитурџи само уколико она пружи довољно доказа о свом “демократском опредељењу” – а што у овом конкретном случају значи да буде максимално “кооперативна” по питању Хага и не прави проблема приликом све изгледнијег расплитања Косовског чвора. Ипак, ваља обратити пажњу на скорашње изјаве Петера Шидера (Савет Европе) и Мауриција Масарија (ОЕБС), које указују и на могућност другачијег, нијансиранијег и одмеренијег приступа међународне заједнице (поред осталог, Шидерово прилично отворено упозорење Хашком трибуналу да би морао показати више разумевања за осетљивост српске политичке ситуације), али постоји реална опасност да у својој удворичкој ревности овдашња власт просто игнорише и оне прилике које јој се нуде.

У том смислу, верујем да би, дугорочно гледано, било од изузетног значаја уколико би се процеси неким од потенцијалних хашких оптуженика који се помињу у контексту атентата на премијера Ђинђића организовали у Београду. Етички и политички гледано, то би било веома целисходно решење, али је велико питање да ли се ико из врха садашње власти уопште сетио да то предложи, а камоли да се за ту солуцију политички заложџи и на њој инсистира. То би била идеална прилика да се пред домаћом јавношћу расплете опако клупко лажног патриотизма, криминала и злочина, што је задатак који, из различитих разлога, не може бити препуштен само “Пинку”, полицији и хашком тужилаштву. Нажалост, чини се да су многи последње догађаје једва дочекали да би успоставили проблематичан знак једнакости између криминала (који јесте метастазирао у претходној деценији), ратних злочина (којих јесте било), интегралистичких тежњи и борбе Срба ван Србије (који јесу инструментализовани), патриотизма (који јесте бесомучно злоупотребљаван), непријатељског става према НАТО и Хашком трибуналу (који јесте додатно распириван) - и Милошевића, који се, опет, несумњиво користио свим претходним ради одржања на власти. Од свега поменутог, само по питању криминала, непосредних ратних злочина и, рецимо, про-европске оријентације у Србији постоји јасан друштвени консензус и зато је, управо зарад очувања тог консензуса, опасно качити на њега превише тога, а поготово Карлу Дел Понте, Косово и “трансатланске” интеграције. Чак и ако захваљујући општој појмовној конфузији и ванредном стању такав маневар тренутно прође без озбиљније реакције, то дугорочно неће донети жељену

стабилност, већ само нове колективне фрустрације које су плодно тле сваког екстремизма. Али, разуме се, када већ у својој лакомислености или идеолошкој острашћености ни овдашњи водећи политички фактори о томе изгледа много не размишљају, илузорно је очекивати да се неко у свету нарочито оптерећује овим опасностима и дилемама. Међутим, они који су својом активном подршком, или макар прећутним благословом, подржали ове ванредне мере свакако имају додатну одговорност и обавезу да не дозволе њихово даље изрођавање.

Један емотивни постскрипtum

Превише се на овом тлу накупило историје, а премало долара по глави становника. Превише је "историјских" личности и догађаја, сумњивих револуција, преврата и обрта. Много најразличитијих служби, афера, завера и секира. Превише Вујица, Аписа, Легија, Лека и Крцуна. Много хероја и месија спремних да "за идеале" (свеједно да ли "комунистичке", "националне" или "космополитске") жртвују све и сваког - сем своје власти, привилегија и богатства. А премало отаџбини, слободи и демократији истински преданих и одговорних особа, свесних да не постоје историјске пречице и искрено уверених у предности демократских институција и процедура, међу којима је једна од најдрагоценијих управо она о мирној и периодичној смени власти. Све док такви не превладају у односу на разноврзне "ослободиоце" пристигле на тенковима, хамерима и багерима, на политичкој и друштвеној сцени ће се периодично, са све пратећом интелектуалном менаџеријом, смењивати различити варијетети исте тоталитарне матрице, од којих смо у Србији за мање од две деценије имали прилике да упознамо чак три, и то често у извођењу једних те истих протагониста.

Ако им се не стане на пут, ови страсни идеалисти, морални чистунци и "борци за идеју" наизменично ће и сваки пут са све горим последицама "ослобађати" Србију, односно, оно што од Србије преостане. И разликоваће се, мање-више само по томе што једни обожавају Цецу, а други Јецу. Односно, једни Бору-чорбу, а други Ролингстонсе. Једни Шешеља - други Батића. Једни Чеду - други Вучића. Једни Шуваковића - други Весића. Једни Америке - други Русе. Једни Ивана Марковића - други Бебу Поповића. Једни Брану Црнчевића - други Петра Луковића. Па зар међу побројаним ентитетима и оним што дотични симболишу нема никакве разлике? Разуме се да има. Но, немојмо се заваравати. Те разлике су, по свој прилици, премале за неку стварну промену и истински демократски напредак, али би, нажалост, уколико им се допусти да поново малигно ескалирају, могле испасти сасвим довољне за још једну погубну историјску поларизацију и (још) један осредњи грађански рат.